

Aankondigingen en mededelingen

Tentoonstellingen over de negentiende eeuw

Onderstaand overzicht, waarvoor de *Tentoonstellingsagenda*, uitgegeven door het Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie te 's-Gravenhage, als bron dient, wordt bijgehouden vanaf 6 november 1978 (agenda nr. 483). In deze eerste aflevering worden slechts die tentoonstellingen vermeld, waarvan de sluitingsdatum na 1 januari 1979 valt. De laatste voor dit overzicht geraadpleegde agenda is nr. 486 (15 januari 1979). Het ligt in de bedoeling dit overzicht in de volgende afleveringen van het documentatieblad bij te houden.

Opgenomen zijn alle tentoonstellinge waarvan de titel of de sub-titel aangeeft, dat ze geheel of gedeeltelijk over de 19e eeuw handelen. Hoewel de titels zo ruim mogelijk geïnterpreteerd zijn, kan niet worden gegarandeerd, dat alle tentoonstellingen die een 19e-eeuwse afdeling bevatten ook zijn opgenomen. Op tentoonstellingen die in onderstaande lijst niet genoemd worden, maar die wel geheel of gedeeltelijk over de 19e eeuw handelen, worden wij graag door de leden van de werkgroep geattendeerd.

Bij groepstentoonstellingen worden alleen de namen van 19e-eeuwse kunstenaars uit de agenda overgenomen.

Buitenlandse exposities zijn opgenomen voor zover ze vermeld worden in de agenda.

De tentoonstellingen zijn alfabetisch naar plaats geordend in twee rubrieken: binnenland en buitenland.

Vermeld worden: Museum, titel en eventuele sub-titel en, voor zover vermeld in de agenda, de sluitingsdatum van de tentoonstelling.

BINNENLAND

- Almelo, Galerie De Klooster-esch.: *Russische ikonen uit de 16e-19e eeuw*. Tot 22 jan.
- Amersfoort, Museum Flehite: *Wit Regout aardewerk*, overzicht van de productie van het witte Regout aardewerk uit de vorige eeuw.
- Amersfoort, Zonnehof: *De Victoriaanse tegel*, beeld van de ontwikkeling van de Victoriaanse tegel en de invloed daarop van een aantal stromingen: naturalisme, Arts en Crafts movement etc.
- Amsterdam, Rijksmuseum: *Vuurtorens in Nederland en het voormalig Nederlands-Indië uit de periode van de 17e tot de 20e eeuw*, tekeningen, prenten, kaarten, modellen. Tot 23 febr.
- Idem: *Miniaturen uit Indië*, verzameling Dr. P. Formijne, 150 werken uit de 15e t/m 19e eeuw. Tot 26 mrt.
- Amsterdam, Rijksmuseum Vincent van Gogh: *Theo van Gogh collectie*, o.a. schilderijen van Gauguin, Bernard en Camille, Lucier Pissarro, Manet en Fourain. Tot 28 febr.

- Amsterdam, Amsterdams Historisch Museum: *Nijverheid en handel*: Beeld van de geschiedenis van verschillende bedrijven; een keuze uit het bezit van de Amsterdamse leden van de Nederlandse Maatschappij voor Nijverheid en Handel, foto's, prenten, schilderijen, tekeningen. Tot 8 jan.
- Idem: *In Artis getekend*, dierenstudies van August Allebé (1838-1927), tekeningen. Tot 8 jan.
- Amsterdam, Elsevier-Galerij: *Jules Verne*, fenomeen en profeet, maquettes, boeken, foto's, etc.
- Apeldoorn, Historisch Museum Marialust: *Spotprenten op Napoleon*, een onderdrukker, gezien door kritische tijdgenoten. Tot 5 febr.
- Arnhem, Gemeentemuseum: *De zachte glans van lak*: zes eeuwen lak-kunst uit Oost-Azië en Europa, keuze uit de verzameling van Herbig Haarhaus Lackmuseum, Keulen. Tot 8 jan.
- Idem: *Dirk Nijland (1881-1955)*, schilderijen, tekeningen, grafiek. Tot 5 febr.
- Arnhem, Kunstgalerij Albricht: *Romantische en Haagse School*, schilderijen. Tot 14 jan.
- Breda, Volkenkundig Museum Justinus van Nassau: *150 jaar Koninklijke Militaire Academie*, Breda, portretten, documenten, schilderijen. Tot 15 jan.
- Coevorden, Culturele Commissie: *Marius Bauer*. Tot 3 jan. (verlengd tot 3 febr.)
- Coevorden, Kasteel: *Willem Witsen*, fotograaf.
- Deurne, Museum de Wieger: *Haagse School en Nederlandse Impressionisten*, keuze tekeningen en aquarellen uit de collectie van Van Dongen. Tot 7 febr.
- Epse (bij Deventer), Galerie Lenten: *Romantici en Impressionisten 1850-heden*. Tot 8 jan.
- 's-Gravenhage, Gemeentemuseum: *Rudolphe Bresdin (1822-1885)*, overzichtstentoonstelling, prenten, tekeningen. Tot 15 jan.
- Idem: *Turner, 1775-1851*, schilderijen en aquarellen uit o.a. de Tate Gallery en het British Museum. Tot 26 febr.
- Idem: *Burgemeester, minnaar en model*, drie 19e-eeuwse portretten van Cornelis Kruseman, Johan Philip Koelman (educatieve tentoonstelling). Voorlopig.
- 's-Gravenhage, Het Nederlands Kostuummuseum: *Poppen + Mode*, poppen, mode- en kinderkleding van de 18e eeuw tot heden. Tot mrt.
- 's-Gravenhage, Rijksmuseum Meermannno-Westreenianum: *Oxford University Press*, een universitaire pers en haar rol in de verspreiding der wetenschap 1478-1978. Tot 28 jan.
- Groningen, Groninger museum: *Kunstenaren der Idee*: symbolistische tendenzen in Nederland ca. 1880-1930. Tot 5 febr.
- Haarlem, Frans Halsmuseum: *James Ensor*, overzicht van zijn grafische oeuvre. Tot 15 jan.
- 's-Hertogenbosch, Noord-Brabants museum: *Kerstvoorstellingen 1500-1900*, het Kerstgebeuren in 20 kunstwerken uit Brabantse collecties. Tot 14 jan.
- Leiden, Stedelijk Museum De Lakenhal: *"Een Leidse School"*. I: Chris van der Windt (1877-1952), schilderijen, aquarellen, tekeningen, grafiek. Tot 21 jan.

- II: Arend Jan van Driesten (1878-1969). Tot 4 mrt.
- Idem: *Willem Witsen*, fotograaf. Tot 15 jan.
 - Leiden, Museum Boerhave: *Zuchten en zweten*, de methode Zander, de fysiotherapeutische behandeling rond 1900 volgens de principes en met de apparatuur van Jonas Gustav Zander. Tot 25 mrt.
 - Middelburg, Zeeuws Museum: *In dankbare herinnering*, foto's van patiënten van de befaamde dokter Mezger (1838-1909), w.o. vele vorsten en vorstinnen uit Europa. Tot 15 jan.
 - Otterlo Rijksmuseum Kröller-Müller: *Jan Toorop (1885-1928)*, overzicht van de periode 1885-1910, zijn impressionistische symbolistische en pointillistische werk. Tot 11 febr.
 - Purmerend, Museum Waterland: Schilderijen van o.a. P. Grégoire. Tot 29 jan.
 - Rotterdam, Atlas van Stolk: *Jantje zag eens pruimen hangen*, prenten bij de versjes van Hieronymus van Alphen. Tot 18 mrt.
 - Rotterdam, Gemeente-Archief: *Eersame, discrete, lieve, besundere*, Rotterdam, stad en bestuur (1328-1813), archiefstukken, prenten, plattegronden. Voorlopig.
 - Rotterdam, Galerie Keerweer: *19e-eeuwse naïeven*, retableaux, mas-terpieces om tin. Tot 1 jan.
 - Sterksel (N.B.), Peter van den Brakencentrum: *Jan Kruysen (1874-1938)*, voorlopig.
 - Venlo, Museum Van Bommel-van Dam: *Adriaan Korteweg*, overzichts-tentoonstelling (1890-1917), schilderijen, tekeningen. Tot 5 febr.
 - Vlissingen, Stedelijk Museum: *Marius Bauer*, een Hagenaar in het Oosten. Tot 1 mrt.
 - Zeist, Het Zeister Slot: *Reinheid kent geen tijd*, aspecten van enkele eeuwen hygiëne in Nederland. Tot 19 febr.
 - Zwolle, Rijksarchief: *400 jaar Staten van Overijssel*, de ontwik-keling van de provinciale bestuursvorm door de eeuwen heen; ar-chiefstukken, schilderijen, kunstvoorwerpen en curiosa. Tot 15 febr.

BUITENLAND

België

- Antwerpen, Koninklijk Museum voor Schone Kunsten: *De schilder hijzelf*, het zelfportret van Navez tot Raveel. Tot 10 febr.

Duitsland

- Berlijn, Berlin Museum: *Bürgerliches Leben in Berliner Bieder-meier*, Gemälde, Graphik, Kunstgewerbe. Tot jan.
- Bonn, Rheinische Landesmuseum: *Otto Freundlich*, Retrospektive zum 100 Geburtstag. Gemälde, Skulpturen, Zeichnungen, Graphiken. Tot 4 febr.
- Bremen, Kunsthalle: *Rudolf Tewes*, Gemälde, Zeichnungen.
- Wiesbaden, Museum Wiesbaden: *Wiesbaden im Bild*, Graphik von der Frühzeit bis um 1839. Tot 4 mrt.
- Wuppertal, Von der Heydt Museum: *Polnische Malerei von 1830 bis 1914*. Tot 7 jan.

Engeland

- Londen, Victoria and Albert Museum: *Samuel Palmer, a Vision Re-captured*. The Etschings and Related Paintings for Virgil and

- Milton. Tot 6 mei.
- Frankrijk
- Parijs, Centre Georges Pompidou: *Les Animari photographes à Florence 1852-1920*. Tot 8 jan.
 - Idem: *Architectures d'ingénieurs du XIXe siècle et XXe siècle*. Tot 1 febr.
 - Parijs, Grand Palais: *Les frères Le Nain*. Tot 8 jan.
 - Idem: *Les Macchiaioli, peinture en Toscane (1856-1880)*. Tot 8 jan.
 - Parijs, Musée du Louvre: *Dessins français du XIXe siècle du Musée Bonnat à Bayonne*, 120 dessins.
 - Parijs, Musée des Arts Décoratifs: *La Traversée du temps perdu, parcours-spectacle du XIXe siècle*. Tot 22 jan.
- Zwitserland
- Zürich, Graphische Sammlung der ETH: *Graphik des Impressionismus und der Jahrhundertwende*. Tot 7 jan.

Theo van de Bosch

Werkgroep Bevordering Pershistorisch Onderzoek ingesteld

Onder auspiciën van de Sociaal-Wetenschappelijke Raad van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen is onlangs de Werkgroep Bevordering Pershistorisch Onderzoek in het leven geroepen. De werkgroep is als volgt samengesteld: prof.dr. I. Schöffner (voorzitter), dr. J.M.H.J. Hemels, dr. H.J. Scheffer, en dr. M. Schneider (leden), en drs. R.A.H. Vos (secretaris).

De werkgroep heeft tot taak na te gaan welke mogelijkheden er zijn het pershistorisch onderzoek in Nederland te bevorderen en daartoe de eerste stappen te doen. In eerste instantie zal de aandacht meer specifiek gericht zijn op:

- een inventarisatie van lopend pershistorisch onderzoek;
- een inventarisatie van in Nederlandse bibliotheken, archieven en andere instellingen aanwezig pershistorisch materiaal (opstelling van een vindplaatsenregister van kranten en andere periodieken en eventueel ander materiaal);
- het opstellen van een handleiding voor pershistorisch onderzoek t.b.v. studenten en onderzoekers;
- het opstellen van een lijst van mogelijke onderwerpen voor (deel) onderzoeken op pershistorisch terrein t.b.v. scripties, dissertaties en andere onderzoeken.

Geïnteresseerden kunnen zich in verbinding stellen met de secretaris van de werkgroep, drs. R.A.H. Vos, Appelgaarde 111, 2272 TC Voorburg, tel. 070-264201 toestel 2756 (kantoor) of 070-270144 (privé) of met het secretariaat van de Sociaal-Wetenschappelijke Raad (dr. H.J. Scheffer of drs. G.W. Muller), Kloveniersburgwal 29, 1011 JV Amsterdam, tel. 020-222902.

H.J. Scheffer

- Acht over Gorter. Een reeks beschouwingen over poëzie en politiek onder redactie van Garmt Stuiveling, Querido. 8°. 396 blz. Geb. fl. 63,90. ISBN 90 214 6421 7
- Balthazar, Herman, en José Gotovitch: Camille Huysmans geschriften en documenten. Antwerpen, Standaard. 8°. Df. 7. *Camille Huysmans in Londen. XXX, 269 blz. Geb. fr. 780.00. Voor Nederland geb. fl. 54,60.* ISBN 90 02 13794 X.
- Chamulear, R.B.F.M.: De letteren van de Veluwezoom of Wat de gouden boorden van de viltten hoed hebben bijgedragen aan de Nederlandse literatuur. Verzameld. [2e dr.]. Oosterbeek, [Nassaulaan 38,] De Bosbes. 4°. 120 blz. Met afbn. (Gelriana-reeks; no. I) ISBN 906366 004 9. fl. 12,52.
- Constant [De Rebecque], Benjamin: Adolphe. Een anecdote aangetroffen in de paperassen van een onbekende. [Adolph, anecdote trouvée dans les papiers d'un inconnu]. Spectrum. 8°. 108 blz. [Prisma klassieken; no. 9] ISBN 90 274 9108 9. Geb. fl. 22,50.
- Costa, Isaäc Da: Vijf en twintig jaren. Een lied in 1840. Naar het handschrift uitgeg., ingeleid en van aanteken. voorzien door W.J.C. Buitendijk. Thieme. 8°. 96 blz. [Klassiek letterkundig pantheon; no. 140]. ISBN 90 03 20900 6. fl. 14,50.
- Dickens, Charles: Nicolaas Nickleby. [The life and adventures of Nicholas Nickleby. Eerder verschenen als Prisma 6/7]. Spectrum. 8°. 853 blz. Met afbn. [Prisma Klassieken; no. 10] (A) Geb. fl. 49,50. Intekenprijs geb. fl. 45,00. ISBN 90 274 9109 7.
- Flaubert, Gustave: Drie verhalen. Een Eenvoudige ziel, De legende van Sint Julianus de Gastvrije, Herodias. [Trois contes. (Un coeur simple, La légende de saint Julien l'Hospitalier, Hérodiades)]. Spectrum. 8°. 106 blz. [Klassieken]. Geb. fl. 21,50. ISBN 90 274 9110 0.
- Flaubert, Gustave: Salammô. [Salammô]. Vert. [uit het Frans]. Athenaeum-Polak & Van Gennep. 8°. 344 blz. [Grote bellettrie serie] ISBN 90 253 0554 7. Geb. fl. 57,50.
- Gezelliana: Driemaandelijks uitg. [Red. R.F. Lissens en J. Boets]. Jrg. 9 (1978). afl. 1. Antwerpen, Nederlandsche Boekhandel. 8°. 35 blz. Per jrg. (4 nos.) fr. 250.00.
- Gorter, Herman: Mei. Een gedicht. Tekstverzorging door Garmt Stuiveling. Bert Bakker. 8°. 187 blz. fl. 14,90.
- Gorter, Herman: Verzamelde lyriek tot 1905. Jeugdwerk, De school der poëzie, Nalezing. [2e dr.]. Athenaeum-Polak & Van Gennep. 1977. 8°. 591 blz. foto's. [Nederlandse klassieken] fl. 32,50; geb. fl. 60,00. ISBN 90 253 0019 7 (ing.); 90 253 0007 3 (geb.).
- Gorter, Herman: Verzen. De editie van 1890 met een inleiding en annotaties van Enno Endt. [2e dr.]. Athenaeum-Polak & Van Gennep. 8°. 237 blz. Geb. fl. 40,00. ISBN 90 253 1549 6.
- Groeningen, Aug. P. van: Volledig werk. Martha de Bruin. Een nest mensen. Verspreide stukken. Correspondentie. Oorschot. 8 . 467 blz. ISBN 90 282 0362 1. Geb. fl. 45,00.

- Hawthorne, Nathaniel: De rode letter. [The scarlet letter. Eerder verschenen als Prisma 198 onder de titel De scharlaken letter]. Spectrum. 8°. 222 blz. [Klassieken]. Geb. fl. 25,00. ISBN 90 274 9112 7.
- Hildebrand [ps. van Nicolaas Beets]: Camera Obscura. Ingeleid door H. Mol. Elsevier [Boekerij]. 1978. 8°. XX, 314 blz. Met afbn. [Bibliotheek der Nederlandse letteren; dl. 4] (A) Geb. fl. 31,50 Bij intekening op de gehele serie geb. fl. 28,50. ISBN 90 10 02096 7
- Busken Huët, Cd.: Het land van Rembrandt. Studiën over de Noord-nederlandse beschaving in de zeventiende eeuw. [Eerder verschenen bij Kruseman. 3e dr. Septuaginta]. 8°. 528 blz., 32 blz. foto's. ISBN 90 6113 045 X (A) Geb. fl. 19,50. Uitsluitend verkrijgbaar voor bij ICOB aangesloten boekhandels.
- Kleist, Heinrich von: Novellen. [Sämtliche Novellen]. Spectrum. 8°. 223 blz. [Prisma-klassieken; no. 5] fl. 6,90; geb. fl. 22,50. ISBN 90 274 2105 6; 90 274 9104 6
- Koetsveld, C.E. van: Schetsen uit de pastorie te Mastland. Ernst en luim uit het leven van de Nederlandse dorpsleraar. L.J. Veen. 8°. 223 blz. [Amstelpaperback] (A) fl. 12,50. ISBN 90 204 0479 2.
- Korteweg, Anton en Wilt Idema: Vinger Gods, wat zijt gij groot. Een bloemlezing uit het werk van de dominee-dichters Nicolaas Beets, J.P. Hasebroek, Bernard ter Haar, J.J.L. ten Kate en Eliza Laurillard. Samengesteld en ingeleid. [Arbeiderspers]. 8°. 325 blz. Met afbn. (Synopsis) (A) fl. 36,50. ISBN 90 295 2714 5
- Lennep, Jacob van, e.a.: A-saga, E-legende, O-sprook. [Elsevier Boekerij]. 8°. 33 blz. (Manteau marginaal; [no. 15]) (A) fl. 5,90. ISBN 90 223 0678 X.
- Leven, Het, en de gevoelens van den ouden heer Smits of Mark Praeger Lindo (1819-1877). [Hilversum, Emmastraat 52, KRO]. 1977. 8°. 64 blz. Met afbn. [Spktklboek; no. 1] fl. 7,50.
- Mankowitz, Wolf: Het leven van Charles Dickens (1812-1870). [Dickens of London]. Veen. 4°. 251 blz. Met afbn. Geb. fl. 39,50 ISBN 90 204 3245 1.
- Meijer, Jaap: Rationalisme, romantiek, risjes. Het Joodse type in onze literatuur 1800-1850. Heemstede, [Herman Heijermanslaan 25, J. Meijer]. 4°. 78 blz. [Diasporade; no. 5] fl. 17,25.
- Over Multatuli. [Red. Eep Francken, Em. Kummer, P. Spigt. No. 2/1978]. Huis aan de Drie Grachten. 8°. 84 blz. Met afbn. fl. 10,00. Per jrg. (2 nos.) fl. 15,00. ISBN 90 6388 011 1.
- Potgieter, E.J.: Jan, Jannetje en hun jongste kind. [3e oplage]. Thieme. 8°. 71 blz. [Klassiek letterkundig Pantheon; no. 167] (S) fl. 7,80. ISBN 90 03 20990 1.
- Teirlinck, Herman: Maria Speermalie. Levensgetijden op De Heerlijkheid 't Homveld 1875/1937. [7e dr.]. Wereld-Bibliotheek. 8°. 216 blz. fl. 16,50. Voor leden van de WBV fl. 12,90. ISBN 90 284 1431 2.
- Uit de schrijfcassette van Lodewijk van Deyssel. Ontnomen, ingeleid en van aanteken. voorzien door Harry G.M. Frick. [Athenaeum-Polak & Van Gennep; Loeb]. 8°. 217 blz. (Athenaeum-Loeb paperbacks; [no. 5]). fl. 27,50. ISBN 90 253 6515 8.
- Vercammen, Louis: Eerste pennevruchten. Jaarboek 1977 van het

- Felix Timmermans-Genootschap. Samengesteld. B. Gottmer; Brugge, Orion. 8°. 184 blz. Met afbn. fl. 25,25. ISBN 90 264 3537 1.
- Verlaine, Paul: Twee weken Holland. [Quinze jours en Hollande. El-sevier Boekeriej]. 8°. 80 blz. (Manteau marginaal; [no. 18]). (A) fl. 5,90. ISBN 90 223 0681 X.
 - Vosmaer, Jacob: Het leven en de wandelingen van Meester Maarten Vroeg. Tjeenk Willink/Noorduijn. 8 . 175 blz. Met afbn. [Klassieken Nederlandse letterkunde]. (S) fl. 24,50. ISBN 90 11 91865 7.
 - Wilde, Oscar: Het portret van Dorian Gray. [The picture of Dorian Gray]. Spectrum. 8°. 208 blz. [Prisma-klassieken; no. 1]. fl. 7,90; fl. 24,50. ISBN 90 274 2101 3; 90 274 9100 3.

Toonkunst

- Catalogue of the music library of Charles Edmond Henri de Cousse-maker. Sold at Brussels 1877. [Herdr. van de uitg. Brussel, 1877]. Knuf. 4°. 224 blz. [Auction catalogues of music; no. 7]. fl. 85,00. Voor abonnees op de serie fl. 70,00.

Medicijnen/Biologie

- Lieburg, M.J. van: Het medisch onderwijs te Rotterdam (1467-1967). Een kort historisch overzicht. Rodopi. 8°. 113 blz. Met afbn. [Nieuwe Nederlandse bijdragen tot de geschiedenis der geneeskunde; no. 3]. fl. 18,00. ISBN 90 6203 722 4.
- Pieters, Florence F.J.M.: Diergaarden in de Nederlanden 1750-1850 en hun betekenis voor de zoölogie. Meesters. 8°. 23 blz. Met afbn. fl. 8,00.

Filosofie

- Bladel, L. van: Kerngedachten van Karl Marx. 3e dr. Antwerpen, Nederlandsche Boekhandel. 8°. 280 blz. fr. 395.00. Voor Nederland fl. 28,90. ISBN 90 289 0235 X.
- Manier, Edward: The young Darwin and his cultural circle. A study of influences which helped shape the language and logic of the first drafts of the theory of natural selection. Reidel. 8°. IX, 242 blz. Met afbn. [Studies in the history of modern science; vol. 2]. Geb. fl. 65,00. ISBN 90 277 0856 8.
- Mill, John Stuart: Over vrijheid. [On liberty]. Boom. 8°. 187 blz. [Boom klassiek; no. 10]. fl. 28,50. ISBN 90 6009 299 6.

Religie

- Tasie, G.O.M.: Christian missionary enterprise in the Niger Delta 1864-1918. [Eerder verschenen als proefschrift. Aberdeen]. Brill. 8°. XII, 289 blz., 3 blz. foto's. [Studies on religion in Africa; vol. 3]. (W) Geb. fl. 78,00. ISBN 90 04 05243 7.
- Wildeboer, J.J.: De stad op de berg. De Doleantie in Hardenberg dec. 1877-jan. 1888. Boersma. Oblong 8°. 49 blz. Met afbn. fl. 14,50. ISBN 90 70058 51 0.

- Abeels, Gustave: Les pionniers de la photographie à Bruxelles. Europese Bibliotheek. 1977. 4°. 124 blz. Met afbn. Geb. fl. 65,00. Voor België geb. fr. 950.00.
- A.H. van: Uit de gedenkschriften van een voornaam Nederlandsch beambte, over de tweede helft der achttiende en het begin der negentiende eeuw. [Herdr. van de uitg. Tiel 1882]. Donker. 8°. 294 blz. fl. 19,50. ISBN 90 6100 147 1.
- Algemene Geschiedenis der Nederlanden. [Coördinerende red. D.P. Blok, W. Prevenier, D.J. Roorda, e.a.]. Fibula-Van Dishoeck. 4. ISBN 90 228 3800 5
Dl. 12. Nieuwste tijd. Nederland en België 1840-1914 eerste helft. [Red. Th. van Tijn, E. Scholliers, J.C. Boogman en L. Wils]. 455 blz. Met afbn. Geb. fl. 115,00. Intekenprijs geb. fl. 95.00. ISBN 90 228 3813 7.
- Algemene Geschiedenis der Nederlanden. [Coördinerende red. D.P. Blok, W. Prevenier, D.J. Roorda, e.a.]. Fibula-Van Dishoeck. 4°. ISBN 90 228 3800 5.
Dl. 13. Nieuwste tijd. Nederland en België 1840-1914 tweede helft. [Red. Th. van Tijn, E. Scholliers, J.C. Boogman en L. Wils]. 560 blz. Met afbn. (W) Geb. fl. 115,00. Bij intekening op de gehele serie per deel geb. fl. 95,00. ISBN 90 228 3814 5.
- Antonisse, Rinus: Varen tussen overkanten. 150 jaar geregelde veerdiensten in Zeeland. Den Boer. 8°. 295 blz. Met afbn. (A) Geb. fl. 36,00. ISBN 90 70027 64 X.
- Binneveld, J.M.W.: Geschiedenis van de Nederlandse arbeidersbeweging in de 19e eeuw. Samengesteld. Nijhoff. 8. VI, 207 blz. [Geschiedenis in veelvoud, no. 3] fl. 27,50. ISBN 90 247 2054 0
- Boekholt, P. Th. F. M.: Het lager onderwijs in Gelderland 1795-1858. Walburg Pers. 8°. 406 blz., 8 blz. foto's [Gelderse Historische reeks; no. 11]. (W) fl. 55,00. ISBN 90 6011 394 2
- Boogman, J.C.: Rondom 1848. De politieke ontwikkeling van Nederland 1840-1858. [Fibula-Van Dishoeck]. 8°. 197 blz., 8 blz. foto's (W) Geb. fl. 36,50. Voor intekenaren op de Algemene geschiedenis der Nederlanden geb. fl. 32,50. ISBN 90 228 3829 3
- Broeze, F.J.A.: De stad Schiedam. De Schiedamse scheepsrederij en de Nederlandse vaart op Oost-Indië omstreeks 1840. Nijhoff. 8°. XVIII, 350 blz., 7 blz. foto's. Met 2 uitsl. krtn. [Werken uitgegeven door de Linschotenvereniging; dl. 80]. Geb. fl. 75,00. ISBN 90 247 2025 7
- Brugmans, I.J.: De arbeidende klasse in Nederland in de 19e eeuw. 1813-1870. [11e dr.]. Spectrum. 8°. 291 blz. [Aula-boeken; no. 13] fl. 5,25. ISBN 90 274 4817 5
- Brugmans, I.J.: Stapvoets voorwaarts. Sociale geschiedenis van Nederland in de negentiende eeuw. [Eerder verschenen in de Fibulareeks]. 2e herz. dr. Fibula-Van Dishoeck. 8°. 143 blz. Met afbn. (A) Geb. fl. 29,50. ISBN 90 228 3827 7
- Damme, Jan B. van: Geschiedenis van de Trappistenabdij te Westmalle (1791-1956). Antwerpen. Nederlandsche Boekhandel. 8°. 401 blz. fr. 800.00. Voor Nederland fl. 55,00. ISBN 90 289 0415 8.

- Decker, A. de en E. Verhoeyen: De Vlaamse beweging. [Antwerpen,] Sikkell. 8°. (Het open venster). *DL*. 2. 32 blz. Met afbn. fr. 58,00. *Per abonnement* (8 nos.) fr. 320,00. ISBN 90 260 4593 X
- Dickason, G.B.: Cornish immigrants to South Africa. The Cousin Jacks' contribution to the development of mining and commerce 1820-1920. Balkema. 4°. X, 122 blz., 12 blz. foto's. Geb. fl. 44,20. Excl. BTW geb. fl. 42,50.
- 1 mei..en niet vergeten. Een verzameling. Poëzie en prozafragmenten over de eerste mei (1890-1977). [Samenstelling Werkgroep ongelezen boeken. 2e dr. Rotterdam, postbus 812, Futile]. 8°. 66 blz. Met afbn. fl. 6,00. ISBN 90 6323 009 5
- Fasseur, C.: Kultuurstelsel en koloniale baten. De Nederlandse exploitatie van Java 1840-1860. 2e ongewijzigde dr. Universitaire Pers Leiden. 8°. XVI. 289 blz., 6 blz. foto's. Met 1 uitsl. bld. [Leidse historische reeks; dl. 20]. fl. 46,80. Excl. BTW fl. 45,00. ISBN 90 6021 430 7
- Frieswijk, Johan: Socialisme in Friesland 1880-1900. Gennep. 1977. 8°. 262 blz., 8 blz. foto's [De Nederlandse arbeidersbeweging] fl. 24,50. ISBN 90 6012 358 1
- Gitsels, T.: Lou Salomé over Friedrich Nietzsche. [6861 DC Oosterbeek, Nassaulaan 38, De Bosbes]. 8°. 26 blz. (Geschriften van het Lou Salomé Genootschap; no. 2) (W) fl. 15,60. ISBN 90 6366 014 6.
- Gribling, J.P.: Willem Hubert Nolens 1860-1931. Uit het leven van een priester-staatsman. Handels-ed. Gorcum. 8°. XXIV, 379 blz., 8 blz. foto's [Maaslandse monografieën; no. 26] (W) fl. 49,50.
- Haan, Tjaard W.R. de: Schrijven in de volksgeest. Nederland en Vlaanderen 1800-1880. Gekozen en toegelicht. Kruseman. 200 blz. Met afbn. Geb. fl. 27,50. ISBN 90 233 0371 7
- Haar, Jaar ter: Napoleon. 4e dr. Fibula-Van Dishoeck. 8°. 238 blz. Met afbn. [Geschiedenis en cultuur paperbacks]. (A) fl. 15,00. ISBN 90 228 3326 7
- Hausdorff, D.: Jizkor. Platenatlas van drie en een halve eeuw geschiedenis van de joodse gemeente in Rotterdam van 1610 tot ± 1960. Bosch & Keuning. 4°. 191 blz. Met afbn. (A) Geb. fl. 29,50. ISBN 90 246 4295 7
- Hermesdorf, B.H.D.: De herberg in de Nederlanden. Een blik in de beschavingsgeschiedenis. [Herd. van de uitg. Assen, 1957]. Gysbers & Van Loon. 1977. 8°. XII, 295 blz., 9 blz. foto's. Geb. fl. 48,00. ISBN 90 6235 016 X
- Herwijnen, G. van: Bibliografie van de stedengeschiedenis van Nederland. Samengesteld. Brill. 8°. XII, 355 blz. Met 1 uitsl. krt. (Acta collegii historiae urbanae Societatis Historicorum Internationalis) (W) Geb. fl. 80,00. ISBN 90 04 05700 5
- Hesselink, H.G.: Stoomtrams in Gelderland. Wyt. 8°. 80 blz. Met afbn. [Trams en tramlijnen; dl. 28]. fl. 13,50. ISBN 90 6007 782 2
- Homan, Gerlof D.: Nederland in de Napoleontische tijd 1795-1815. Fibula-Van Dishoeck. 8°. 222 blz. (w) fl. 28,50. ISBN 90 228 3853 6
- Honderd jaar Epe. Grepen uit de geschiedenis van de gemeente Epe van 1878 tot 1978. Samengesteld door leden van de historische ver-

- eniging Ampt Epe. Walburg Pers. 1978. Oblong 8°. 112 blz. Met afbn. (A) Geb. fl. 25,00.
- Hooning, Frouck van der: Aleid Zweers. De geschiedenis van een meisje uit de negentiende eeuw. Vuurbaak. 8°. 188 blz. (A) Geb. fl. 22,50. ISBN 90 6015 409 6
 - Houdt, D. van den: Nieuwe tijd en nieuwste tijd tot 1815. 7e, helemaal omgew. dr. Antwerpen, Nederlandsche Boekhandel. 4°. 128 blz. Met afbn. [Levend verleden; no. 2] (S) fr. 220,00. ISBN 90 289 9764 4
 - Houter, Jan: Al zwerf ik op de baren...Vlielandse zeevaarders van eind 16de tot eind 19de eeuw. Wereldvenster. Oblong. 8°. 51 blz. Met afbn. Geb. fl. 16,40. ISBN 90 293 9657 1
 - Houwaart, Dick: Nieuws. 150 jaar krantenkijk op de wereld. [Samengesteld]. Omnibook. 4°. 146 blz. Met afbn. (A) Geb. fl. 45,00. ISBN 90 6207 132 5. Besteladres: Kok, Kampen.
 - Huige, John, en Sjef Huybregts: Kleine geschiedenis van de Nederlandse arbeidersbeweging. [4e dr.]. Sjaloom. 8°. 110 blz. fl. 8,50. ISBN 90 6249 040 9
 - Hulkenberg, A.M.: Het Oude koningshuys 1628/1978. SMD. 8°. 72 blz. Met afbn. (A) fl. 17,50. ISBN 90 238 0942 4
 - Isacker, Karel van: Mijn land in de kering 1830-1980. Antwerpen, Nederlandsche Boekhandel; [Ambo]. 4°. [Mens en tijd]. Df. 1. *Een ouderwetse wereld 1830-1914*. 299 blz. Met afbn. Geb. fl. 125,00. ISBN 90 289 0369 0; 90 263 0445 5
 - Jansen, G.H.: De eeuwige kroeg. Hoofdstukken uit de geschiedenis van het openbaar lokaal. [Proefschrift Rijksuniversiteit Utrecht]. 2e dr. Boom. 8°. 424 blz. Met afbn. [Sociologie van de Uithof; no. 8]. fl. 42,50. ISBN 90 6009 210 4
 - Janson, E.M.Ch.M.: De Archipelbuurt en het Willemspark. De geschiedenis van twee Haagse woonwijken. Kruseman. 8°. 149 blz. Met afbn. Geb. fl. 23,50. ISBN 90 233 0361 X
 - Jobé, Joseph: Van koetsen en karossen. [Au temps des cochers]. De Haan. 4°. 176 blz. Met afbn. fl. 27,50. ISBN 90 228 3847 1
 - Jochheim, Gernot: Antimilitaristische Aktionstheorie, Soziale Revolution und Soziale Verteidigung. Zur Entwicklung der Gewaltfreiheitstheorie in der europäischen antimilitaristischen und sozialistischen Bewegung 1890-1940, unter besonderer Berücksichtigung der Niederlande. Gorcum. 8°. 627 blz. [Polemologische Studien; no. 18]. fl. 40,00. ISBN 90 232 1523 9
 - Kalma, J.J.: Er valt voor recht te strijden. De roerige dagen rond 1890 in Friesland. Boekencentrum. 8°. 168 blz. Met afbn. fl. 23,90. ISBN 90 239 0750 7
 - Kerdijk, Lodewijk: Reisjournaal van Lodewijk Kerdijk. West-Afrika 1857/1858. Interbook International. 8°. 225 blz. Met afbn. [Stichting Historische Publicaties Roterodamum; dl. 20]. (A) Geb. fl. 70,00.
 - Kierkegaard, Søren: Wilde ganzen. Dagboeknotities 1846-1855. Vert. [uit het Deens]. Have. 8°. 300 blz. (A) fl. 27,50. ISBN 90 259 4120 6
 - Kloosterman, Simke: It jubeljier 1793-1813. [Herdr. van de uitg. 1927, Grins. 3e dr.]. Tille. 8°. 423 blz. [De Titalroas; no. 1]

- Geb. fl. 19,50. ISBN 90 70010 69 0
- Knigge, J: Van Morus tot Marx. Oorsprongen van het rode denken. Vuurbaak. 8°. 64 blz. Met afbn. [Kleinbeeldcahiers]. (S) fl. 7,50. ISBN 90 6015 389 8
 - Kroniek van een Friese boer. De aantekeningen (1821-1856) van Doeke Wijgers Hellema te Wirdum bew. door H. Algra. Wever. 8°. 445 blz. Met afbn. [Fryske Akademy; no. 542]. (A) Geb. fl. 25,00. Voor leden van de Fryske Akademy geb. fl. 22,50. ISBN 90 6135 285 1
 - Laansma, S: De joodse gemeente te Borculo. Omvattende Borculo, Eibergen, Groenlo, Lochem, Neede en Ruurlo. Walburg Pers. 1978. 8°. 112 blz., 16 blz. foto's. (A) fl. 16,00. ISBN 90 6011 414 0
 - Laar, H.J.M. van de: Opperbankier en wetenschapsman Willem Cornelius Mees 1813-1884. Nijhoff. 8°. XII, 475 blz. Met portr. Excl. BTW. geb. fl. 64,90. Geb. fl. 67,50. ISBN 90 247 2090 7
 - Lehning, Arthur: Michel Bakounine sur la guerre franco-allemande et la révolution sociale en France 1870-1871. Ecrits et matériaux. Textes établis et annotés. Brill. 1977. 4°. CXIX, 456 blz., 16 blz. foto's. [Archives Bakounine; vol. 6]. Geb. fl. 240,00. ISBN 90 04 05652 1
 - Lenselink, J.: Vuurwapens van 1840 tot heden. 4e dr. Fibula-Van Dishoeck. 8°. 225 blz. Met afbn. [Grote Fibula serie]. Geb. fl. 51,00. ISBN 90 228 3975 3
 - Lugt, Arie van der: Prinses Marianne. Teleboek. 8°. 223 blz. Geb. fl. 18,90. ISBN 90 6122 611 2
 - Maritieme geschiedenis der Nederlanden. [Onder hoofded. van G. Asaert, Ph.M. Bosscher, J.R. Bruijn en W.J. van Hoboken. De Boer]. 4°. (De Boer maritiem). ISBN 90 228 1945 0
DL. 3. Achttiende eeuw en eerste helft negentiende eeuw, van ca. 1680 tot 1850-1870. Onder red. van F.J.A. Broeze, J.R. Bruijn en F.S. Gaastra. 435 blz. Met afbn. Geb. fl. 115,00.
Bij tekening op de serie dl. 1 t/m 4 per dl. geb. fl. 95,00.
 ISBN 90 228 1948 5
 - Meeldijk, E.: De gemeentebibliotheek te Rotterdam 1858-1974. Interbook International. 1977. 8°. 116 blz. foto's [Stichting historische publicaties Rotterdam; no. 30]. (A) fl. 30,00.
 - Meintjes, Johannes: De Boerenoorlog in beeld. [The Anglo-Boer war 1899-1902] Fibula-Van Dishoeck. 4°. 172 blz. Met afbn. Geb. fl. 34,50. ISBN 90 228 3830 7
 - Michielse, H.C.M.: De burger als andragoog. Een geschiedenis van 125 jaar welzijnswerk (1848-1972). Boom. 8°. 292 blz. fl. 35,00. ISBN 90 6009 247 3
 - Minister Een op dienstreis. W.F. Röell in 1807 per koets door Frankrijk. Een reisverhaal. Bewerkt door A.M. Elias. Fibula-Van Dishoeck. 8°. 169 blz. Met afbn. [Fibula ooggetuigen]. (A) fl. 29,50. ISBN 90 228 3897 8
 - Naaijken, Jan: Noord-Brabant in grootvaders tijd 1870-1914. Kruseman. 8°. 178 blz. Met afbn. (A) Geb. fl. 32,50. Intekenprijs tot 1 januari 1979 geb. fl. 28,50. ISBN 90 233 0383 0
 - Nagelkerke, G.A.: Bibliografisch overzicht van de Indianen in Suriname. Bibliographical survey of the Indians of Surinam. 1700-1977. Leiden, [Postbus 9507,] Caraïbische afdeling Koninklijk In-

- stituut voor taal-, land- en volkenkunde. 1977. 4°. XI, 55 blz. fl. 10,00.
- Oud, P.J.: Honderd jaren. Een eeuw van staatkundige vormgeving in Nederland, 1840-1940. 6e dr. Gorcum. 8°. 331 blz. Met afbn. (W) fl. 45,00. ISBN 90 232 1598 2
 - Paardetrans, De, in het zuiden van Nederland. Door H.J.A. Duparc, H. de Herder, W.J.M. Leideritz e.a. Wyt. 8°. 87 blz. Met afbn. (Trams en tramlijnen; [dl. 29]) fl. 13,50. ISBN 90 6007 792 X;
 - Presser, J.: Napoleon. Historie en legende. 6e dr. [Uitg. van Agon Elsevier]. Elsevier. 8°. 608 blz., 24 blz. foto's. [Elseviers historische bibliotheek]. Geb. fl. 42,50. ISBN 90 10 02009 6
 - Quack, H.P.G.: De socialisten. Personen en stelsels. Wereldvenster. 8°. [Compl. in 6 dln.]. In cassette. fl. 150,00. ISBN 90 293 9631 8
- DL. 1. Het socialisme voor de negentiende eeuw. XXI, 474 blz. ISBN 90 293 9632 6. DL. 2. De eerste dertig jaren van de negentiende eeuw. VI, 405 blz. ISBN 90 293 9633 4. DL. 3. Het tijdvak tussen de jaren 1830 en 1850. Eerste gedeelte Frankrijk. VI, 624 blz. ISBN 90 293 9634 2. DL. 4. Het tijdvak tussen de jaren 1830 en 1850. Tweede gedeelte Engeland en Duitsland. VI, 444 blz. ISBN 90 293 9635 0. DL. 5. De tweede helft van de negentiende eeuw. Eerste gedeelte. VI, 499 blz. ISBN 90 293 9636 9. DL. 6. De tweede helft van de negentiende eeuw. Tweede gedeelte met register over de zes delen en een aanvullende literatuuropgave door Arthur Lehning. VI, 662 blz. ISBN 90 293 9637 7*
- Robidé van der Aa, C.P.E.: Oud-Nederland in de uit vroegere dagen, overgeblevene burgen en kastelen. Geschetst en afgebeeld. Herdr. van de uitg. Nijmegen, 1841. [Walburg Pers]. 8°. 805 blz. Met afbn. (A) Geb. fl. 120,00. Intekenprijs tot 1 augustus 1978 geb. fl. 97,50. Voor leden van de Nederlandse kastelenstichting geb. fl. 75,00. ISBN 90 6011 224 5
 - Sandberg, G.F.: Overzetveren in Zeeland. Zevenhonderd jaar vervoer te water. Historische en rechtskundige beschouwingen. [Ook verschenen als proefschrift Leiden]. 2e herz. dr. Gysbers & Van Loon. 4°. XII, 240 blz. Met afbn. Met 1 uitsl. bld. Geb. fl. 68,00. ISBN 90 6235 021 6
 - Schouten, Jan: Gouda van sluis tot sluis. De geschiedenis van Gouda in de negentiende eeuw. Kruseman. 8°. 235 blz. Met afbn. Geb. fl. 32,50. ISBN 90 233 0372 5
 - Scult, Mel: Millennial expectations and Jewish liberties. A study of the efforts to convert the Jews in Britain, up to the mid nineteenth century. Brill. 8°. XVI, 153 blz. [Studies in Judaism in modern times; vol. 2]. Geb. fl. 48,00. ISBN 90 04 05066 3
 - Stokvis, P.R.D.: De Nederlandse trek naar Amerika 1846-1847. Universitaire Pers Leiden. 1977. 8°. VIII, 251 blz. [Leidse historische reeks; dl. 21]. fl. 46,80. Excl. BTW fl. 45,00. ISBN 90 6021 423 4
 - Teyler 1778-1978. Studies en bijdragen over Teylers Stichting naar aanleiding van het tweede eeuwfeest. Schuyt. 4°. 328 blz. Met afbn. (W) Geb. fl. 95,00. ISBN 90 6097 091 8

- Tuchman, Barbara: De trotse toren. Een portret van de wereld in de jaren 1890-1914. [The proud tower. Uitg. van Agon Elsevier]. Elsevier. 8°. 678 blz., 32 blz. foto's. [Elseviers historische bibliotheek] Geb. fl. 49,50. ISBN 90 10 02008 8
- Visscher, Johan: Geschiedenis van de Nederlandse arbeidersbeweging (oude beweging). [Fotografische herdr. van de uitg.] 1939. Pegasus 8°. 135 blz. fl. 13,50. ISBN 90 6143 159 X
- Vries, Leonard de: Mens, wat akelig! Griezelverhalen uit de oude doos ontleend aan de jaargangen 1867-1885 van Police illustrated news, het meest gelezen blad van Victoriaans Engeland. [Vert. uit het Engels]. Bruna. 4°. fl. 10,00. ISBN 90 229 7424 3
- Welcker, J.M.: Heren en arbeiders. In de vroege Nederlandse arbeidersbeweging 1870-1914. Gennepe. 8°. XIII, 682 blz. Met afbn. [De Nederlandse arbeidersbeweging; dl. 3]. (A) fl. 48,50. ISBN 90 6012 312 3
- Wesseling, J.: De afscheiding van 1834 in Groningerland. Vuurbaak. 8°. Dl. 3. *De classis Groningen van de afgescheiden kerken*. 391 blz. Met afbn. (A) Geb. fl. 49,50. ISBN 90 6015 380 4
- Wiersma, J.A.: De naam van onze straat. Geschiedenis en verklaring van de straatnamen in Amsterdam. Samengesteld. 2e, aangevulde dr. [1018 XA, Amsterdam, Weesperplein,] Stadsdrukkerij van Amsterdam. 8°. 243 blz. Met afbn. fl. 26,50. ISBN 90 6274 006 5
- Wolf, H.J.: 1828-1978, honderdvijftig jaar Koninklijke Militaire Academie, gedenkboek. Samengesteld. Staatsuitgeverij. 4°. 303 blz. Met afbn. Geb. fl. 37,50. ISBN 90 12 01947 8
- Zwitzer, H.L., en C.A. Heshusius: Het koninklijk Nederlands-Indisch leger 1830-1950. Een terugblik. Staatsuitgeverij. 1977. 8°. 176 blz. Met afbn. fl. 32,50. Tot 2 januari 1978 fl. 25,00. ISBN 90 12 01763 7

Pedagogiek

- Bolleman, Th.G.: Levensbeschouwelijke opvoeding en indoctrinatie van het jonge kind. Jean-Frédéric Oberlin (1740-1826) als hulpverlener aan kansarmen; een theoretisch-pedagogische verhandeling. [Tevens verschenen als proefschrift Rijksuniversiteit Utrecht]. Wolters-Noordhoff. 8°. VIII, 141 blz. (S) fl. 25,00. ISBN 90 01 09910 6
- Noordman, Jan: Literatuurwijzer historische pedagogiek. Becommen-tarieerd bibliografisch apparaat. M.m.v. Mijnie Borghstijn, Lea Dasberg. Norbert Desmet en Henk van Daele. Socialistische Uitgeverij Nijmegen [SUN]. 8°. 221 blz. [Sunschrift; no. 128]. fl. 28,50. ISBN 90 6168 128 6

Beeldende Kunst

- Bindman, David: Het complete grafische werk van William Blake. Met medew. van Deirdre Toomey. [Vert. uit het Engels]. Meulenhoff [Nederland]. 4°. 486 blz. Met afbn. Met 1 uitsl. bld. (A) Geb. fl. 145,00. ISBN 90 290 0997 7
- Kunstenaren der idee. Symbolistische tendenzen in Nederland, ca.

1880-1930. Door Carel Blotkamp, Caroline Boot, Marie Hélène Cornips e.a. Staatsuitgeverij. 4°. 200 blz. Met afbn. fl. 22,50.

ISBN 90 12 02241 X

- Wilkie, Kenneth: Het dossier Van Gogh. [The van Gogh assignment]. Wereldvenster. 8°. 192 blz. Met afbn. fl. 18,50. ISBN 90 293 9660 1.

Sociale en economische wetenschappen

- Harrell-Bond, Barbara E., Allen M. Howard and David E. Skinner: Community leadership and the transformation of Freetown (1801-1976). [2514 GC] 's-Gravenhage, [Noordeinde 41,]. Mouton. 8°. XXI, 416 blz., 4 blz. foto's. Met 1 uitsl. bld. [Change and continuity in Africa]. (W) Geb. fl. 63,35. ISBN 90 279 7525 6
- Hofstee, E.W.: De demografische ontwikkeling van Nederland in de eerste helft van de negentiende eeuw. Een historisch-demografische en sociologische studie. Loghum Slaterus. 8°. 231 blz. [NIDI-publicaties; no. 2]. (W) fl. 36,50. ISBN 90 6001 429 4
- Roessingh, H.K.: Het Veluwe kerkvolk geteld. De uitkomsten van de godsdienststelling van 1809 in sociaal-historisch perspectief. Walburg Pers. 8°. 48 blz. Met afbn. (A) fl. 12,50. ISBN 90 6011 464 7.

Geografie

- Aa, A.J. van der: Aardrijkskundig woordenboek der Nederlanden. Bijgebragt. Onder medew. van eenige vaderlandsche geleerden. [Europese Bibliotheek]. 8°. [Zaltbommelse herdrukken] DL. 5. H. [Herdr. van de uitg.] Gorinchem, 1844. 1000 blz. DL. 6. I-K [Herdr. van de uitg.] Gorinchem, 1845. 718 blz. DL. 7. L-M. [Herdr. van de uitg.] Gorinchem, 1846. 1154 blz. (A) Geb. fl. 55,00. Niet afzonderlijk verkrijgbaar.

Sport

- Jacobs, Joris, Leo Verhoeven en Ben Vandoorne: Ons land op voetbalschoenen. Redacteuren van het Nieuwsblad-Sportwereld kijken naar 100 jaar voetbal. Lannoo. 4°. 192 blz. Met afbn. (A) fl. 26,50. ISBN 90 209 0729 8

Ellen Krol

J. Boets, *Gezelles zelfstandige publikaties. Proeve van bibliografie* (Gezelliana, jrg. VII (1976), afl. 2-3-4, blz. 37-140; jrg. VIII (1977), afl. 3-4; blz. 65-132).

Het mag onwaarschijnlijk lijken: sinds het overlijden van Guido Gezelle heeft nog nooit een volledige bibliografische lijst van de eigenhandige publikaties van de dichter het licht gezien. Gelegenheidswerk is er wel; zo publiceerde o.a. Pr. Arents ter gelegenheid van de herdenkingstentoonstelling in de Antwerpse stadsbibliotheek in 1930 de betrokken catalogus; die bevatte echter in hoofdzaak slechts artikels over de dichter. Nauwelijks een 60-tal nummers vermelden werk van Guido Gezelle vóór 1900, dus eigen werk.

We beschikken thans dank zij het monnikenwerk van J. Boets over een bibliografie waarin de grootst mogelijke volledigheid is nagestreefd. Opgenomen werden de edities van de bundels, brochures, plano's enz., ook de gelegenheidsdruksels voor feesten en overlijdens: 607 titels. De opsporing ervan leverde o.m. een dozijn onbekende gedichten op en de reeks van de bekende gedrukte Franse gelegenheidsverzen van Gezelle groeide aan van een tweetal tot zowat 25. Waar het zeldzame uitgaven betreft, wordt de vindplaats vermeld en, indien dit nuttig bleek, ook het bestaan van het handschrift. Artikels in tijdschriften en dagbladen heeft de schrijver niet afzonderlijk vermeld; wél worden de desbetreffende periodieken gesignaleerd. Een wetenschappelijke gids van grote waarde voor de studie van het werk van de Westvlaamse meester.

Jan Persyn

Frederik van Eeden Genootschap

Op 25 november 1978 hield het Frederik van Eeden Genootschap zijn 41e jaarvergadering in het Letterkundig Museum te Den Haag. Het belangrijkste nieuws is het verschijnen in het voorjaar 1979 van Van Eedens *Dromenboek*. De leden van het genootschap zullen deze uitgave tegen gereduceerde prijs kunnen verwerven.

Voorts staan er herdrukken op stapel van *De nachtbruid*, *Paul's ontwaken* en *Johannes Viator*.

Na het zakelijke gedeelte van de jaarvergadering hield Dr. A.L.I. Sivirsky een interessante lezing over Frederik van Eeden en Giza Ritschl. De tekst van deze lezing zal worden afgedrukt in het voorjaar 1979 te verschijnen nummer XXVI van de *Mededelingen*. In dit nummer zal o.a. ook een bijdrage voorkomen van Harry G.M. Prick over de briefwisseling Van Eeden - Henri Borel.

De kontributie van het Frederik van Eeden Genootschap bedraagt f 10,00 per jaar. Het sekretariaat van het genootschap is gevestigd Laan van Poot 163, 2566 EB Den Haag.

N.M.

Engelbewaarder winterboek

Het *Engelbewaarder winterboek* (Amsterdam 1978) bevat naast allerlei bijdragen over en van interessante figuren die buiten de 19e eeuw vallen (o.a. Jacob Campo Weijerman, Nescio, Theo Thijssen, Carry van Bruggen) ook enkele bijdragen die op het terrein van de werkgroep liggen.

Gerard Termorshuizen schrijft onder de titel 'P.A. Daum, journalist van Tempo Doeloe' over Daums Semarangse periode (1879-1885), waarin hij *Het Indisch Vaderland* redigeert en zich van een schrijver van prullige novellen ontwikkelt tot een uitstekend journalist en feuilletonist. Van Daum zelf is 'De terechtstelling van Wangsa' opgenomen, een verslag uit 1889 van de terechtstelling van een inlander.

Het *Winterboek* bevat ook het hoofdstuk 'De secte der wurgers' uit het in 1858 door D.C. Steyn Parvé gepubliceerde *De Bijbel, Koran en de Veda's. Tafereel van Britsch-Indië en van den opstand des inland-schen leger aldaar*. Het *Engelbewaarder winterboek* is te bestellen door f 15,- over te maken op giro 2298961 van Th. Wierema te Amsterdam.

N.M.

Heren en arbeiders

In de reeks over de Nederlandse Arbeidersbeweging, onder redactie van het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG) te Amsterdam, verscheen als derde deel de dissertatie van J.M. Welcker, *Heren en arbeiders in de vroege Nederlandse arbeidersbeweging 1870-1914*, Amsterdam (Van Gennep) 1978. Het werk bestaat uit een vijftal opstellen, waarvan er vier al eerder gepubliceerd werden, zij het in andere vorm. Geheel nieuw is de eerste bijdrage, 'Arbeidersenquêtes in Nederland', waarin naast de resultaten van de lokale enquête van de Werkmansvereniging Arnhem (1870) en de landelijke van het Algemeen Nederlandsch Werklieden-Verbond (1872) ook de resultaten gegeven worden van de in 1880 door Domela Nieuwenhuis gehouden enquête. Curieus detail hierbij is, dat Domela's materiaal enige jaren geleden werd aangetroffen in de nalatenschap van Lodewijk van Deyssel. Deze zou een sociale roman hebben willen schrijven over de 'laagste standen' en had daartoe deze gegevens van Domela Nieuwenhuis geleend.

Vervolgens worden drie opstellen gewijd aan de geschiedenis van het anarchisme in Nederland: 'J.C.Ph.H. Methöfer 1863-1933', 'Hendrik Jan van Steenis 1862-1939' en 'Walden 1898-1907'. De geschiedenis van een alternatieve gemeenschap'. Na de bijdrage over Walden volgt o.a. een lijst van kolonisten aldaar, opgesteld aan de hand van het *Dagboek* van Frederik van Eeden en andere bronnen. Het laatste opstel uit dit proefschrift, 'Een ongemakkelijk bondgenootschap', behandelt de relatie tussen de Sociaal-Democratische Arbeiderspartij en het Nederlandsch Verbond van Vakverenigingen tussen 1906 en 1913.

De opstellen hangen in zoverre samen dat ze steeds een aspect van de Nederlandse arbeidersbeweging tot onderwerp hebben. De 'heren' uit de titel zijn niet de machthebbers of de kapitalisten, maar diegenen die zich om het lot der arbeiders bekommeren, terwijl ze zelf, door afkomst, opleiding, kennis en ontwikkeling tot de 'heren' behoorden.

Het boek omvat 682 pp.; de prijs is f 48,50.

P.v.Z.

Genootschap voor Geschiedenis der Geneeskunde, Wiskunde, Natuurwetenschappen en Techniek, *Acta octavi conventus Historiae Scientiae Medicinae Mathesos Naturaliumque Excolendae Bergis supra Zonam Idibus Apilibus a.d. sextum decimum et quintum decimum Kalendas Maias MCMLXXVII. Pars Prima, Janus 65 (1978), pp. 1-95; Pars Altera, Amsterdam, Ronald Meesters (1978), 90 p. (geill.).*

Onlangs verschenen de gebundelde voordrachten van het 8e Benelux Congres voor de Geschiedenis der Wetenschappen, dat in april 1977 onder het thema 'De Beoefening van de Natuurwetenschappen in de Nederlanden 1750-1850' in Bergen op Zoom werd gehouden. De *Acta* omvatten naast een vijftal interessante overzichtsartikelen over natuur- en scheikunde, wiskunde, medicijnen, natuurlijke historie en onderwijs in Nederland en België tussen 1750 en 1850 (Pars Prima, Pars Altera, pp. 1-11), nog een zevental bijdragen die meer gespecialiseerde onderwerpen rond het congressthema behandelen. De *Acta* zijn een nuttige ingang op veel bronnen voor de geschiedenis der wetenschappen in de Nederlanden van het eind van de 18e en het begin van de 19e eeuw.

Pars Prima

H.A.M. Snelders, 'Physics and chemistry in the Netherlands in the period 1750-1850', pp. 1-20. Dit artikel bevat een bespreking van de ontvangst van merendeels buitenlandse opvattingen over en bijdragen aan de electriciteitsleer. Daarnaast wordt de receptiegeschiedenis van Lavoisiers stelsel geschetst. Een samenvatting van de activiteiten op het vlak van natuur- en scheikunde in de periode 1750-1850 in de zuidelijke Nederlanden en België sluit de bijdrage af. In het algemeen wordt over de besproken periode gesteld dat onderzoekers in de Nederlanden nauwelijks enige fundamentele of belangrijke wetenschappelijke ontdekking hebben gedaan.

D. DeMoulin, 'Die Medizin zur Zeit der Regierung des Königs Wilhelm I in den Niederlanden (1813-1840)', pp. 21-44. Binnen de aangegeven periode wordt na een schets van de gezondheidstoestand van de bevolking in Nederland en België een bespreking van de meest voorkomende ziekten gegeven. Tevens bevat het artikel een beschouwing over de medische stand en de opleiding van medici. Tot slot wordt de stand van de medische wetenschap vergeleken met die in de omringende landen. Hierbij komt naar voren dat de medicijnen in de Nederlanden in de eerste plaats onder Duitse invloed stonden.

P. Smit, 'International influences on the development of natural history in the Netherlands and its East Indian colonies between 1750 and 1850', pp. 45-65. Hierin wordt een overzicht geschetst van de activiteiten op het gebied van plant- en dierkunde in de Nederlanden en haar kolonien tussen 1750 en 1850. Met de vestiging van Willem I als soevereine vorst, kwam de door de regering ondersteunde exploratie van de kolonien op gang. De bijdrage van nederlandse onderzoekers hieraan was bescheiden.

P.P. Bockstaele, 'Mathematics in the Netherlands from 1750 to 1830', pp. 67-95. In deze bijdrage wordt de beoefening van de wiskunde en

het wiskundeonderwijs in de noordelijke en zuidelijke Nederlanden behandeld. Drie tijdperken worden onderscheiden: tweede helft van de 18e eeuw, het tijdperk van de franse bezetting en de eerste jaren van de regering van koning Willem I (tot 1830).

Pars Altera

Voor een weergave van de inhoud van het tweede gedeelte van de *Acta* volstaan we met een opgave van de namen van de auteurs en de titels van hun bijdragen.

H.C. de Wolf, 'Education in the Netherlands from about 1750 till 1850', pp. 1-11.

H.A.A. van Elst, 'Jean Baptist van Mons, aanhanger en verdediger van de leer van Lavoisier', pp. 13-27.

H. Deelstra, 'De wet van 13 mei 1825 of de invoering van Technisch Onderwijs aan de Hogescholen in de Zuidelijke Nederlanden', pp. 27-33.

L.J. Vandewiele, 'De Farmacie onder Koning Willem I', pp. 33-45.

J.H. Ligterink, 'De opbouw van de Farmaceutische verzorging in een kleine stad na de Franse bezetting', pp. 45-51.

F.F.J.M. Pieters, 'Diergaarden in de Nederlanden 1750-1850 en hun betekenis voor de Zoölogie', pp. 51-73.

A.H.H.M. Mathijssen, 'De Rijksveeartsenijschool een Willemijnse Instelling', pp. 73-83.

G.T. Haneveld, 'Koning Willem de Eerste en de Anatomische Collecties', pp. 83-90.

A.R.

In: *Current Research in the Netherlands - Mathematics, Physics, Geology, Astronomy* - Supplement 1976, The Hague, 1977.

Amsterdam/VU, Centrum Algemene Vorming

Prof. dr. M.J.S. Rudwick, Dr. K.L. Caneva, De ontwikkeling van de natuurkunde in Duitsland gedurende de eerste helft van de 19e eeuw.

Publ. 'From galvanism to electrodynamics: the transformation of German physics and its social context', *Hist. Studies Phys. Sci.* 9 (1977) (in press).

Tilburg/Subfaculteit der Sociaal-Culturele Wetenschappen

Prof. dr. H.F.J.M. van den Eerenbeemt, Publieke gezondheid in Nederland in de 18 - 20 eeuw. Publ. *Arts en sociaal besef in historisch perspectief*, 1970; *De rode dood*, 1973; *Woontoestanden van de volksklasse*, 1976.

Utrecht/Instituut voor Geschiedenis der Wiskunde en der Anorganische Natuurwetenschappen

Prof. dr. R. Hooykaas, Prof. dr. H.A.M. Snelders, Lic. H. van Elst (Olen, België), Wetenschap in de Zuidelijke Nederlanden onder Willem I, 1785 - 1835 (proefschrift).

Prof. dr. R. Hooykaas, Prof. dr. H.A.M. Snelders, drs. H.H. Kubbinga, De organisch chemicus Hermann Kolbe 1818 - 1884 (proefschrift).

Utrecht/Instituut voor Systematische Plantkunde

Dr. J.A. Leussink, Geschiedenis van biologische tijdschriften (i.h.b. data), gepubliceerd na ongeveer 1753. Publ. 'Dates in the rules of

the International Code of Botanical Nomenclature', *Taxon* 24 (1975), p. 194 - 199; 'Deponering van boekwerken in de negentiende eeuw als hulpmiddel voor taxonomische documentatie', *Open* 8 (1977) (in press) Prof. dr. P.A. Stafleu, Taxonomische literatuur, een bronnenstudie van literatuur, collecties en auteurs van systematische botanie 1753 - 1939. *Publ., Taxonomic literature*, ed. 2, vol.1, A-G, Utrecht, Bohn 1976.

A.R.

T.K. Nijhoff-Meijer en E. de Boer, *Uit het lager onderwijs van Uithuizermeeden*. Uithuizermeeden 1977, 212 pag. + losse kadasterkaart 1830, f 20,=.

Ter gelegenheid van het vijftig jarig bestaan van de Neutrale Schoolvereniging Uithuizermeeden verscheen een boek over de geschiedenis van het kleuter- en het lager onderwijs in deze gemeente.

Voor de negentiende eeuw, toen de gemeente vijf openbare scholen telde, zijn zeer gedetailleerde gegevens vermeld, ontleend aan kerkarchieven, het gemeentearchief, het provinciaal archief, met name de rapporten van de schoolopzieners en enkele particuliere archieven.

Deze gegevens leveren een brokkelig beeld van de materiële omstandigheden van het onderwijs (de gebouwen en de inrichting), de personele bezetting, de verdiensten (en de bijverdiensten) van het onderwijzend personeel, de kwaliteit van het onderwijs (voornamelijk op basis van de rapporten van de schoolopzieners).

Ter illustratie van dit laatste een citaat uit een schoolopzienersrapport uit 1828: "Berga (de onderwijzer) is een onkundig man. Alles is hier achterlijk. Van de 21 scholieren was niemand bij 't rekenen. In 't schrijven is men zeer achterlijk, het lezen is zeer gebrekkig. Leitjes zijn hier onbekend. Navragen over het gelezene is men geheel niet gewoon, het gezang is vol valsche toonen. Het is inderdaad te beklagen, dat een anders niet onwelvarend dorp zich met zulk een stumper behelpen moet". Taal, die er niet om loog. Berga was dan ook nog een van-vader-op-zoon-schoolmeester, die vanwege zijn onbekwaamheid niet ontslagen werd, maar loonsverhoging kreeg om een bekwame ondermeester aan te trekken!

Het boek bevat ook enkele leerlingenaantallengrafieken voor de negentiende eeuw en de kadasterkaart van Uithuizermeeden van 1830.

Cees van der Kooij

Een negentiende-eeuws kerkinterieur

De Hervormde Kerk te Tjamsweer - onder Appingedam - kent een rijke geschiedenis, die teruggaat tot in ieder geval het begin van de dertiende eeuw. Zowel van binnen als van buiten draagt - ook na de restauratie - de kerk echter meer de kenmerken van een negentiende

eeuwse kerk. In de jaren zestig van de vorige eeuw is de kerk grondig heringericht; in de jaren '80 van buiten bepleisterd. Het bijzondere van het interieur is de rijke toepassing van gietijzer: de kerk bezit twee in hun soort unieke gietijzeren deuren, maar ook de spijlen van de kanseltrap, het doophek en allerlei siermotieven zijn van gietijzer.

Verdere gegevens:

P.L. de Vrieze - De Hervormde Kerk te Tjamsweer. Geschiedenis en Restauratie. Groningen - 1978 (met bijdragen van H. Halbertsma en J. Noordmans)

Cees van der Kooij

Varia

Waar is De Oude Huisvriend?

De redactie van het Bibliografisch Repertorium Louis Couperus zoekt, ter inzage, complete sets, jaargangen, of losse afleveringen van het tijdschrift *De Oude Huisvriend*, waarvan de jaargangen 1883-1897 in Brinkmans *Catalogus* als volgt staan omschreven:

GOEVERNEUR'S OUDE HUISVRIEND Gemengde lectuur voor stad en land

1883-1885 onder redactie van H. van Noordahuizen

1886 onder redactie van Fiora della Neve

Sneek H. Pyttersen

1887-1891 onder redactie van P. ter Voorde, met medewerking van vele letterkundigen

Nijmegen H.C.A. Thieme

1892-1897 Hoofdredacteur P. ter Voorde

Nijmegen H.C.A. Thieme.

Karel Reijnders